

Kartlegging av arts mangfold i Øksnesmarka, Austrheim kommune

Torbjørn Høitomt / Kjell Magne Olsen

Kartlegging av arts mangfold i Øksnesmarka, Austrheim kommune

Forfattere: Torbjørn Høitomt / Kjell Magne Olsen

Publisert: 15.12.2023

Antall sider: 14 sider + vedlegg

Publiseringstype: PDF med aktive lenker

Oppdragsgiver: Forum for natur og friluftsliv Hordaland v/Gunvar Mikkelsen

Tilgjengelighet: Dokumentet er offentlig tilgjengelig

Rapporten refereres som: Høitomt, T. og Olsen, K.M. 2023. Kartlegging av arts mangfold i Øksnesmarka, Austrheim kommune. Biofokus rapport 2023-112. Stiftelsen Biofokus. Oslo.

Forsidebilder: Lynghei / Lynghei / Purpurlyng / Dam / Lynghei. Foto: Torbjørn Høitomt/Kjell Mange Olsen

Biofokus rapport 2023–112

ISSN 1504-6370

ISBN 978-82-8449-283-4

Gaustadalléen 21

NO-0349 OSLO

Org.nr: 982 132 924

post@biofokus.no

www.biofokus.no

Forord

Stiftelsen Biofokus har på oppdrag fra Forum for natur og friluftsliv Hordaland v/Gunvar Mikkelsen foretatt kartlegging av arts mangfold i deler av Øksnesmarka i Austrheim kommune i Vestland. Torbjørn Høitomt og Kjell Magne Olsen har vært prosjektansvarlige og ansvarlige for utarbeiding av rapport. I tillegg har Perry Larsen (pensjonist) deltatt i feltarbeidet. Takk til Gunvar i FNF for god dialog underveis i arbeidet og for hjelp med transportlogistikk under feltarbeidet.

Dokka/Oslo 15.12.2023

Torbjørn Høitomt

Typisk interiør fra Øksnesmarka. Foto: Torbjørn Høitomt/Biofokus.

1 Sammendrag

Biofokus har på oppdrag for Forum for natur- og friluftsliv Hordaland (FNF) utført en artskartlegging i et planområde i Øksnesmarka. Området ligger nord på Fosnøyana, mellom Rebnor og Åråsvågen og utgjør om lag 500daa. Det foreligger planer om å etablere et industriområde denne delen av Øksnesmarka. Forum for natur og friluftsliv (FNF) Hordaland er bekymret for at kunnskapsgrunnlaget om naturmangfoldet i området er mangelfullt og ønsket på eget initiativ å styrke dette.

Deler av planområdet er tidligere kartlagt som den utvalgte naturtypen kystlynghei og gitt verdi B (Øksnesmarka UN-BN00122757). Øvrige deler av planområdet er også for en stor del kystlynghei, men uten kartleggingsstatus. Noe myr inngår både i/langs adkomstveien og ellers i planområdet.

Det er nå totalt registrert ni rødlistearter innenfor planområdet. Av disse er to arter sterkt truet (EN), to arter er sårbare (VU) og resterende fem arter er vurdert som nær truet (NT). For svartstrupe og bredbåndpraktvikler (begge EN-sterkt truet) inngår store deler av planområdet i artenes funksjonsområder. Hubro (EN) er påvist i umiddelbar nærhet til planområdet og har trolig store deler av Øksnesmarka som en viktig del av sitt funksjonsområde.

Det er nå foretatt gode kartlegginger av fugler, sommerfugler, karplanter, moser og sopp. Noen andre insektgrupper er også til dels godt dekket, men for mange grupper kreves store ressurser til fellefangst og tidkrevende bestemmelsesarbeid for å få et fullgodt bilde av invertebratfaunaen. For det marine livet er kunnskapen også svært mangelfull.

Innhold

1	Sammendrag	4
2	Innledning.....	6
2.1	Bakgrunn	6
2.2	Oppdrag og undersøkelsesområde.....	6
2.3	Tidligere registreringer	7
3	Metode	8
3.1	Datainnsamling.....	8
3.2	Artskartlegging	8
3.3	Behandling av data og prosjektets produkter.....	8
4	Resultater.....	9
4.1	Naturtyper.....	9
4.2	Rødlistearter	9
4.3	Fremmede arter.....	11
4.4	Annet arts mangfold	11
4.5	Kunnskapsstatus arts mangfold	12
5	Referanser	13

Vedlegg 1: Kategorier for rødlistearter

Vedlegg 2: Kategorier for fremmede arter

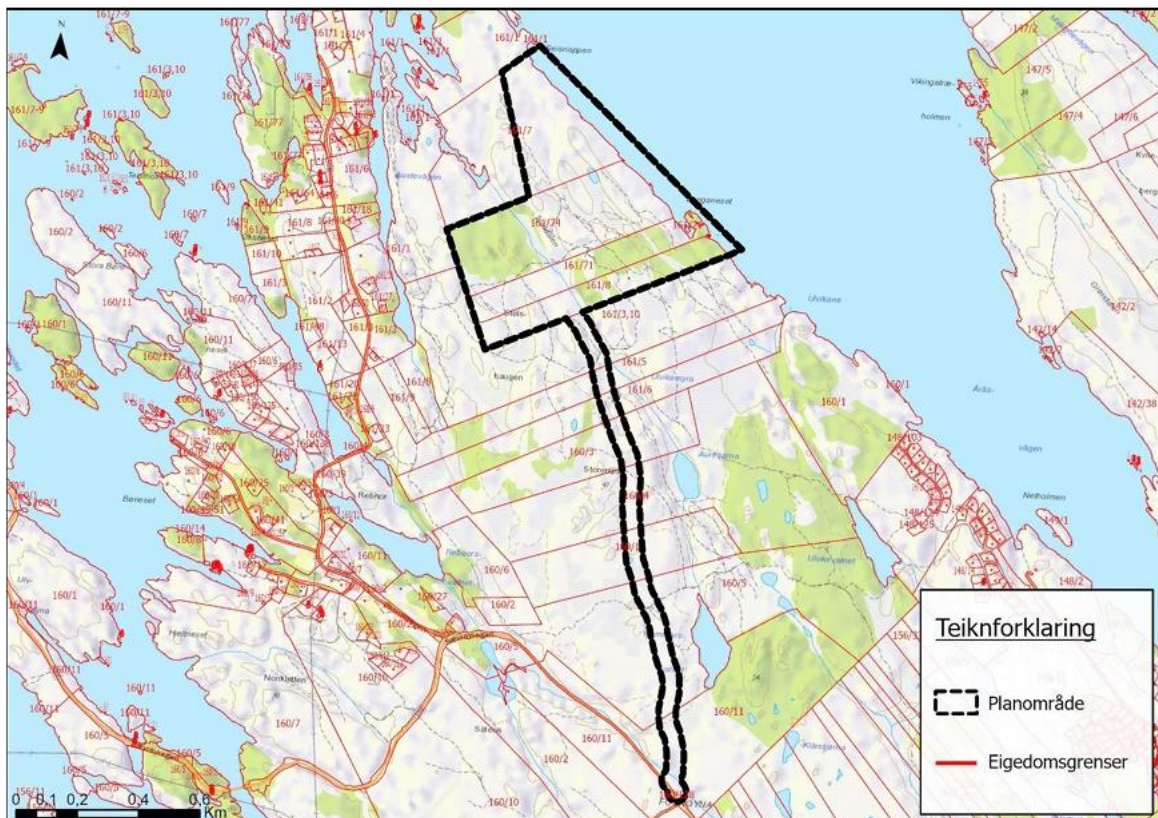
2 Innledning

2.1 Bakgrunn

Det foreligger planer om å etablere et industriområde i deler av Øksnesmarka. Forum for natur og friluftsliv (FNF) Hordaland er bekymret for at kunnskapsgrunnlaget om naturmangfoldet i området er mangelfullt. Sammen med blant andre Naturvernforbundet Nordhordland har FNF derfor på eget initiativ undersøkt fulglefaunaen og (delvis) insektmangfoldet i området, og det er i den forbindelse gjort funn av flere sjeldne og trua arter. I tillegg kontaktet FNF Biofokus for å få gjennomført supplerende undersøkelser av artsmangfoldet (virvelløse dyr, karplanter, moser og sopp).

2.2 Oppdrag og undersøkelsesområde

Biofokus har på oppdrag for Forum for natur- og friluftsliv Hordaland (FNF) utført en artskartlegging i et planområde i Øksnesmarka. Området ligger nord på Fosnøyna, mellom Rebnor og Åråsvågen og utgjør om lag 500daa (figur 1).

Figur 1: Kart over planområdet hentet fra planprogrammet for Øksnesmarka (Norconsult 2022).

Berggrunnen i området er fattig, bestående av anortositt. Det er spredt observert arter som krever noe høyere kalkinnhold, men dette dreier seg ikke om sammenhengende artssamfunn og ikke om veldig kalkkrevende arter.

Historiske flybilder (fra år 1967) viser et åpent lyngheilandskap. Unntaket er et lite areal vest i planområdet som allerede på dette tidspunktet var plantet til med skog. Etter dette har skog blitt plantet flere steder både innenfor og rett utenfor planområdet, og i senere tid ser vi også en markert naturlig gjengroing som følge av frøspredning fra plantefeltene og naturlige skogområder. Langs planlagt adkomstvei er det imidlertid relativt lite grengroing med trær foreløpig.

Det finnes fortsatt arealer med lynghei uten trær, men lyngen er gammel og det er lenge siden området er brent. Unntaket er et mindre areal helt vest i planområdet som nylig er brent og som også beites av sauer.

2.3 Tidligere registreringer

Det er tidligere gjennomført kartlegging av naturtyper i området, og planområdets vestlige deler er avgrenset som den utvalgte naturtypen kystlynghei. Lokaliteten er gitt *verdi B*, men det var før innføring av brannregime. Det står presisert at lokaliteten kan oppnå *verdi A – svært viktig* ved oppstart av restaurering ved brenning (Steinsvåg m.fl. 2021). Øvrige deler av planområdet er av ukjent årsak ikke kartlagt som kystlynghei i naturtypekartleggingen, noe som kan skyldes at deler er nokså gjengrodd, eller at man rett og slett ikke har kartlagt disse delene.

I Artsdatabankens Artskart (Artsdatabanken 2023) er det avgrenset leveområder for både svartstrupe og sommerfuglen bredbåndpraktvikler, som begge dekker store deler av planområdet. Begge disse artene står oppført som sterkt truet på Norsk rødliste for arter fra 2021 (Artsdatabanken 2021). Nær 50 % av alle registrerte observasjoner (totalt 167 registreringer per 12.12.2023) av bredbåndpraktvikler i Norge er per 2023 gjort i området mellom Rebnor og Åråsvågen. Av rødlistete insekter er det ellers kun kysthumle (NT) som er registrert (som en stor polygon som dekker både undersøkelsesområdet og utenforliggende deler, så det er uvisst om det er gjort konkrete funn innenfor). Videre er purpurlyng tidligere registrert flere steder i planområdet. Det er ellers mange andre rødlistede fuglearter som med sikkerhet benytter planområdet til ulike formål.

3 Metode

3.1 Datainnsamling

Kartleggingstema

Arbeidet har omfattet kartlegging av:

- Rødlistede naturtyper i henhold til Norsk rødliste for naturtyper 2018 (Artsdatabanken, 2018b)
- Levesteder for rødlistearter. Rødlisterkategorier følger gjeldende norsk rødliste (Artsdatabanken, 2021). Se vedlegg 1 for forklaring av kategorier.
- Forekomster av fremmede arter iht. Fremmedartslista 2018 (Artsdatabanken, 2018a). Se vedlegg 2 for forklaring av kategorier.

Viktige datakilder

Tilgjengelige naturdatabaser og litteratur er gjennomgått for å samle eksisterende kunnskap om området, bl.a. Naturbase, Artskart og historiske flybilder.

Feltkartlegging

Feltkartlegging i området ble utført av Kjell Magne Olsen den 25. juni 2023 og av Torbjørn Høitomt og Perry Gunnar Larsen den 5. oktober 2023. Det er var gode forhold for kartlegging av relevante artsgrupper på de respektive dagene.

3.2 Artskartlegging

Artskartleggingen i området har skjedd ved at de potensielt mest artsrike delene av området er prioritert høyest. For moser og sopp ble det søkt etter steder med slitasje i form av beite eller tråkk, både på tørr og fuktig/våt mark. I tillegg ble nylig brente arealer i vest og særlig humide steder på nordsiden av små koller og ut mot sjøen undersøkt særlig nøye. Det ble søkt litt etter sopp i de tilplantede delene av planområdet.

Under insektkartleggingen ble det gått gjennom mesteparten av området med sommerfuglhåv, delvis for direkte fangst av observerte dyr og delvis for slaghåving i vegetasjonen, for å fange opp dyr som sitter stille der. Stangsil ble benyttet for å fange invertebrater i noen av dammene. En del lett gjenkjennelige arter ble notert kun på grunnlag av observasjoner i felt. En del karplanteobservasjoner ble notert også under dette feltarbeidet.

3.3 Behandling av data og prosjektets produkter

Artsdata som er samlet i forbindelse med dette prosjektet er publisert i Artskart. Eventuelt innsamlet og belagt materiale er sendt til offentlige herbarier/samlinger.

4 Resultater

4.1 Naturtyper

Det er ikke foretatt naturtypekartlegging i området i forbindelse med denne kartleggingen. Deler av planområdet er tidligere kartlagt som den utvalgte naturtypen kystlynghei og gitt verdi B (Øksnesmarka UN-BN00122757). Øvrige deler av planområdet er også for en stor del kystlynghei, men uten kartleggingsstatus. Noe myr inngår både i/langs adkomstveien og ellers i planområdet. Stedvis finnes litt større arealer med velutviklet og trolig ganske dyp myr, men de fleste myrpartiene er relativt små. Ingen av myrområdene er foreløpig naturtypekartlagt.

4.2 Rødlisterarter

Her omtales først og fremst rødlisterarter som med sikkerhet er observert innenfor planområdet. I tillegg til disse kommer en del fuglearter som er registrert i umiddelbar nærhet, og som sannsynligvis bruker området regelmessig. Artsdata er hentet fra Artskart den 24.11.2023.

Det er totalt registrert ni rødlisterarter innenfor planområdet. Av disse er to arter sterkt truet (EN), to arter er sårbare (VU) og resterende fem arter er vurdert som nær truet (NT). To individer svartstrupe (EN) ble observert under kartlegginga i oktober og samme art ble i 2022 observert i par i hekketida. Hubro (EN) er påvist i umiddelbar nærhet til planområdet, senest i 2023. Vi er kjent med at Statsforvalteren i Vestland har detaljkunnskap rundt dette. Purpurlyng (NT) finnes spredt, og arten har tydeligvis respondert positivt på brenningen helt vest i planområdet. Heistarr (NT) ble påvist på ett sted i 2023. Snøfrostmose (NT) ble også påvist under kartleggingen i 2023. Dette er egentlig en snøleieart, som ble funnet på en stein i et lite, svakt kildepåvirket sig.

Videre er planområdet en sentral del av et stort funksjonsområde for bredbåndpraktvikler (EN). Denne arten er knyttet til lynghei. Den er rødlistet fordi den har få og små leveområder som gradvis reduseres som følge av gjengroing. I tillegg er leveområdene vurdert å ligge så spredt at arten er fragmentert. Ingen insekterarter med rødlistestatus ble påvist under feltarbeidet i 2023.

Det er imidlertid påvist flere arter uten rødlistestatus som fortjener litt omtale. De to mosene storsporesotmose og kystsigd har begge relativt få funn. Begge er ytterkystarter med hovedutbredelse på Sør-Vestlandet.

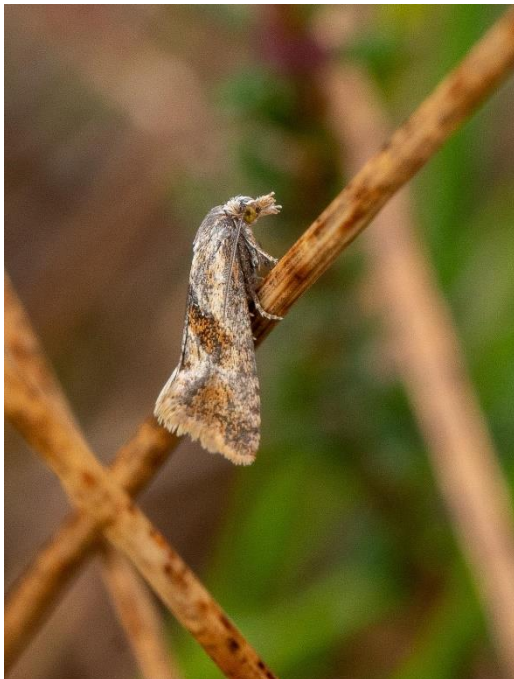
Røsslyngsuger *Strophingia ericae* er en nebbmunn med få kjente forekomster i Norge. Funnet i Øksnesmarka er det tredje på Vestlandet. Hårbillen *Cyphon hiliaris* ble også påvist i området nå i 2023. Dette er første kjente funn av denne arten på Vestlandet, mens øvrig utbredelse er langs kysten fra Agder og østover mot svenskegrensa. Arten har larver i ferskvann.

Tidligere er den sterkt truede oddsåtemose *Campylopus brevopilus* (EN) påvist på Fonnes. Austrheim ligger midt i kjerneområdet for denne lyngheitilknyttede arten. Arten er aktivt ettersøkt i Øksnesmarka uten resultat, men den kan potensielt vokse nesten hvor som helst i de åpne delene av området, og det er fortsatt en del areal som ikke er undersøkt med tanke på forekomst av denne arten.

Det er litt usikkerhet rundt forekomsten av ål (EN). Det er i følge Havforskningsinstituttet (i e-post til Ola Moen) stor sannsynlighet for at det er ål i Øksnesmarka. Statsforvalteren (i e-post til Ola Moen) sier at de anser små vassdrag slik som Teinelva i Øksnesmarka som åleførende.

Tabell 1. Rødlisterarter registrert i området. *Hubro er påvist hekkende rett ved planområdet og bruker utvilsomt planområdet som en del av sitt leveområde.

Artsgruppe	Vitenskapelig navn	Norsk navn	Kategori	Siste funn
Fugler	<i>Loxia leucoptera</i>	båndkorsnebb	Sårbar (VU)	2023
	<i>Cuculus canorus</i>	gjøk	Nær truet (NT)	2023
	<i>Larus argentatus</i>	gråmåke	Sårbar (VU)	2023
	* <i>Bubo bubo</i>	hubro	Sterkt truet (EN)	2023
	<i>Saxicola rubicola</i>	svartstrupe	Sterkt truet (EN)	2023
	<i>Sturnus vulgaris</i>	stær	Nær truet (NT)	2020
Karplanter	<i>Erica cinerea</i>	purpurlyng	Nær truet (NT)	2023
	<i>Carex binervis</i>	heistarr	Nær truet (NT)	2023
Moser	<i>Klaeria starkei</i>	snøfrostmose	Nær truet (NT)	2023
Sommerfugler	<i>Fasleuncaria ruficiliana</i>	Bredbåndpraktvikter	Sterkt truet (EN)	2023
Vepser	<i>Bombus muscorum</i>	Kysthumle	Nær truet (NT)	2022

Figur 2: Bredbåndpraktvikler *Fasleuncaria ruficiliana* (EN). Foto: Ola Moen.

4.3 Fremmede arter

Av fremmede arter er det kun sitkagran (SE) som er påvist innenfor selve planområdet. I tillegg er ribbesåtemose (SE) påvist i traséen for planlagt adkomstvei. Selv om denne arten ikke ble påvist i selve planområdet, er det overveiende sannsynlig at den finnes også der. Den kan vokse nærmest hvor som helt i lyngheiområder og er i rask spredning i regionen. Det var ikke et særlig fokus på fremmede arter under kartleggingen i 2023, og det er derfor sannsynlig at enkelte er oversett. Artsdata er hentet fra Artskart den 24.11.2023

Tabell 2. Fremmedarter registrert i området.

Artsgruppe	Vitenskapelig navn	Norsk navn	Kategori	Siste funn
Karplanter	<i>Picea sitchensis</i>	Sitkagran	Svært høy risiko (SE)	2023
Moser	<i>Campylopus introflexus</i>	ribbesåtemose	Svært høy risiko (SE)	2023

Figur 3: Den fremmede arten ribbesåtemose *Campylopus introflexus* (SE) er funnet i området. Foto tatt av Michael Lüth ved en annen anledning.

4.4 Annet arts mangfold

Under feltarbeidet i juni ble det observert/fanget 62 insektarter, flest tovinger, biller, veps og øyestikkere. Av ytterligere invertebrater ble det registrert noen få snegler, edderkopper og tusenbein. I tillegg ble amfibiene nordpadde og buttsnutefrosk observert (unge dyr på land). Se Artskart for oversikt over disse artene.

4.5 Kunnskapsstatus arts mangfold

Det er nå foretatt gode kartlegginger av fugler, sommerfugler, karplanter, moser og sopp. Noen andre insektgrupper er også til dels godt dekket, men for mange grupper kreves store ressurser til fellefangst og tidkrevende bestemmelsesarbeid for å få et fullgodt bilde av invertebratfaunaen.

Kunnskapen om det marine livet i Åråsvågen er tilsynelatende svært mangelfull og det samme kan nok fortsatt sies om livet i ferskvann innenfor planområdet, og da særlig invertebratfaunaen. Det skal også sies at kartlegging av insekter ofte bare gir et øyeblikksbilde over noen av artene som flyr på det tidspunktet. Det vil ofte være behov for gjentatt kartlegging av flere grupper over lengre tid før man kan slå seg til ro med det mangfoldet man har fokus på.

Konsekvensutredningen som gjøres i området vil forhåpentligvis ha fokus på livet i ferskvann og i havet.

5 Referanser

Artsdatabanken. (2018a). Fremmedartslista 2018.

<https://www.artsdatabanken.no/fremmedartslista2018>

Artsdatabanken. (2018b). Norsk rødliste for Naturtyper 2018.

<https://www.artsdatabanken.no/rodlisefornaturtyper>

Artsdatabanken. (2021). Norsk rødliste for arter 2021.

<https://artsdatabanken.no/lister/rodliseforarter/2021/>

Artsdatabanken og GBIF Norge 2023. Artsdatabankens Artskart.

<https://artsdatabanken.no/kart>

Steinsvåg, K. M. F., Wangen, K., Tellnes, S., Abaz, A. H., Nyjordet, S. M. G. mfl. 2021. Kulturlandskap i Vestland. Kartlegging av utvalde lokaliteter i Vestland 2020. Miljøfaglig Utredning rapport 2021-31, 180 s. (22 s. + vedlegg).

Vedlegg 1: Kategorier for rødlistearter

Norsk rødliste for arter (Artsdatabanken 2021) lister og vurderer norske arters risiko for utryddelse. For å vurdere en spesifikk arts risiko for utryddelse vurderes grovt sett artens sjeldenhet, tilbakegang og leveområdets størrelse og fragmentering. Målsettingen med den nasjonale rødlisten er å sikre at artene ikke forsvinner fra landet.

Artene på rødlisten er rangert i seks kategorier. Kategoriene viser hvor høy risiko artene i kategorien har for å dø ut, forutsatt at forholdene ikke endres.

Tabell 3. Kategorier for arter som er rødlistet.

RL-kategori	Rødlistekategori	Forklaring
RE	Regionalt utdødd (Regionally Extinct)	Arter som er utdødd som reproduserende i landet. Ifølge IUCN skal denne kategorien kun benyttes når det ikke er spor av tvil om at arten er utryddet i landet. I tillegg skal arten ha reproduisert i Norge de siste 200 årene.
CR	Kritisk truet (Critically Endangered)	Arter som har ekstremt høy risiko for å dø ut (50 % sannsynlighet for utdøing innen 3 generasjoner og minimum ti år)
EN	Sterkt truet (Endangered)	Arter som har svært høy risiko for å dø ut (20 % sannsynlighet for utdøing innen 5 generasjoner, minimum 20 år).
VU	Sårbar (Vulnerable)	Arter som har høy risiko for å dø ut (10 % sannsynlighet for utdøing innen 100 år).
NT	Nær truet (Near Threatened)	En art er nær truet når den ikke tilfredsstillende noen av kriteriene for CR, EN eller VU, men er nære ved å tilfredsstillende noen av disse kriteriene nå, eller i nær framtid.
DD	Datamangel (Data Deficient)	En art settes til kategori datamangel når usikkerhet om artens korrekte kategori plassering er svært stor, og klart inkluderer hele spekteret av mulige kategorier fra og med CR til og med LC.

Tabell 4. Kategorier for arter som ikke er rødlistet.

Kategori	Kategori	Forklaring
NE	Ikke vurdert (Not Evaluated)	Arter som ikke har blitt vurdert. Dette kan for eksempel skyldes dårlig utredet taksonomi, dårlig kunnskapsgrunnlag eller mangel på tilgjengelig kompetanse.
NA	Ikke egnet (Not Applicable)	Arter som ikke skal vurderes på nasjonalt nivå. I hovedsak fremmede arter hvilket er arter som er kommet til Norge ved hjelp av mennesket eller menneskelig aktivitet etter år 1800.
LC	Livskraftig (Least Concern)	Dette er arter som ikke er direkte truet og har livskraftige bestander i Norge.

Vedlegg 2: Kategorier for fremmede arter

Fremmedartslista for Norge (Artsdatabanken 2018a) lister og risikovurderer arter som bevisst eller ubevisst er innført til Norge ved hjelp av mennesket, etter år 1800.

Dette betyr at alle arter som er tatt inn i Norge etter 1800 betegnes som fremmede arter. De fremmede artene blir vurdert etter invasjonspotensial og økologisk effekt og blir satt i en kategori som viser hvilken grad av trussel arten utgjør for norsk natur. Invasjonspotensial angir sannsynlighet for artens spredning og etablering i naturen, og sannsynlig hastighet for invasjonen. Økologisk effekt viser i hvilken grad den fremmede arten kan påvirke stedegne arter og naturtyper.

Tabell 5. Kategorier i Fremmedartslisten for Norge 2018.

FA-kategori	Kategori	Forklaring
SE	Svært høy risiko (Severe impact)	Fremmede arter med en svært høy risiko er faktiske eller potensielle økologiske skadegjørere og har potensial til å etablere seg over store områder.
HI	Høy risiko (High impact)	Fremmede arter med høy risiko har stor spredning med en viss økologisk effekt, eller stor økologisk effekt med en begrenset spredning
PH	Potensielt høy risiko (Potentially high impact)	Fremmede arter med potensielt høy risiko har enten store økologiske effekter, kombinert med et lite invasjonspotensial, eller et stort invasjonspotensial, men ingen kjente økologiske effekter.
LO	Lav risiko (Low impact)	Fremmede arter med lav risiko er ikke dokumentert å ha noen vesentlig negativ påvirkning på norsk natur.
NK	ingen kjent risiko (No known impact)	Fremmede arter uten kjent risiko har ingen kjent spredningspotensial og ingen kjente økologiske effekter

Biofokus

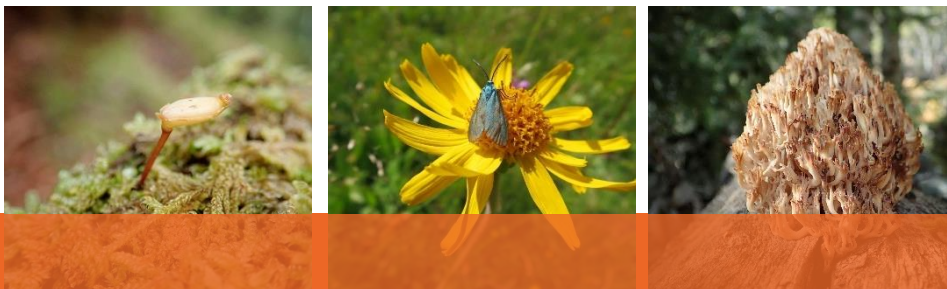
– for et godt kunnskapsgrunnlag

Biofokus er en ideell stiftelse som skal tilrettelegge informasjon om biologisk mangfold for beslutningstakere, samt formidle kunnskap innen fagfeltet bevaringsbiologi. Biofokus ønsker å bidra til en kunnskapsbasert forvaltning av norsk natur.

En kunnskapsbasert forvaltning forutsetter god dokumentasjon av de arealene som skal forvaltes. Biofokus legger derfor stor vekt på feltarbeid for å sikre oppdaterte og relevante data om botanikk, zoologi, økologi, samt avgrensning og verdisetting av områder.

Høy kompetanse er en forutsetning for å kunne registrere og presentere biologisk mangfold-data på en god måte. Biofokus sine medarbeidere er derfor godt skolert innenfor en rekke artsgrupper og har en bred økologisk forståelse for de ulike naturtypene som de arbeider med, det være seg skog, kulturlandskap eller ferskvann. Digitale verktøy som databaser, GIS og bilde-behandling er viktige redskaper i vårt arbeid for å anskueliggjøre naturverdier på en best mulig måte.

Stiftelsen utgir den digitale rapportserien **Biofokus rapport**.

Biofokus rapport 2023–112
ISSN 1504-6370
ISBN 978-82-8449-283-4

Gaustadalléen 21
NO-0349 OSLO
Org.nr: 982 132 924
post@biofokus.no
biofokus.no